

Ryszard Solik

Sztuka jako interpretacja

Z problemów dyskursu artystycznego

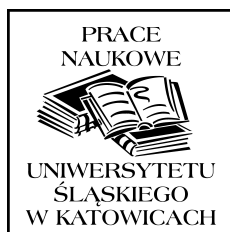

Nie unieważniając działającej na przedmiocie interpretacji, zwyczajowo ukierunkowanej na egzegezę ukrytych treści obiektu, rozważmy – w obszarze wyodrębnionej praktyki artystycznej, sztuki ustrukturuowanej i konceptualnie ukierunkowanej – sytuację odmienną, w której interpretacja (i określające ją komponenty) wpisana w strukturę dzieła jednocześnie je konkretyzuje i stanowi sposób jego istnienia. Ta „relokacja znaczenia”, przemieszczającego się z obiektu na kontekst i interpretację, pozwala nie tylko widzieć w niej niezbywalną, immanentną część dzieła sztuki, decydującą o trybie jego obecności zarówno w przestrzeni artystycznej, jak i w obszarze semiotycznym, ale samą sztukę jako interpretację.

Fragment z rozdziału pierwszego

Sztuka jako interpretacja

Z problemów dyskursu artystycznego

NR 2939

Ryszard Solik

Sztuka jako interpretacja

Z problemów dyskursu artystycznego

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2012

[Kup książkę](#)

Redaktor serii: Sztuka i Dydaktyka
Tadeusz Rus

Recenzent
Anna Zeidler-Janiszewska

Spis treści

Słowo wstępne	9
-------------------------	---

Część pierwsza

Dylematy obecności

1. Wprowadzenie. Horyzonty refleksji, granice pytań	17
1.1. Punkt wyjścia: dylematy i znaczenie	17
1.2. Po czym rozpoznajemy, na podstawie czego orzekamy	22
1.3. Przesłanki – cechy konstytutywne	27
1.4. W stronę interpretacji	31
1.5. Repetycja i przemieszczenie	38
2. Przestrzenie niepewności a <i>dictum</i> tradycji	51
2.1. Czas niepewności, przestrzenie transgresji	51
2.2. Dylematy nieokreśloności i potencjalności	60
2.3. Oczywistość postradana – dynamika obecności i nieobecności	70
2.4. Esencjalizm a parametry określoności dzieła sztuki	81
3. Współokreślający wymiar interpretacji	93
3.1. <i>Casus</i> własności obiektywnych – założenia, przesłanki, uwarunkowania	93
3.2. W horyzoncie interpretacji	110

Część druga

Konteksty, determinanty, składowe

4. Konteksty	125
4.1. Pozakontekstualny – projekt niemożliwy	125
4.2. W określony sposób, w określonym czasie	130

5. Uprzedniość a doświadczenie sztuki	135
5.1. „Twarzą w twarz”, „oko w oko”, czyli mit oka nieuprzedzonego	135
5.2. Nieuchronność uprzedniości	141
5.3. Sztuka – uprzedniość uprzywilejowana	146
6. Język	161
6.1. Cztery razy oczywistość?	161
6.2. Relacje a problem niewspółmierności	167
6.3. Przeciw odczytywaniu, za współkonstruowaniem i współokreślaniem	180

Część trzecia

Interpretacja a (jako) sposób istnienia sztuki

7. Rozważania przy portrecie. Słów kilka o <i>Giocondzie</i>	191
7.1. Rozważania przy portrecie – egzemplifikacyjne możliwości <i>Giocondy</i>	191
7.2. Dyskurs jako przestrzeń obecności. Pomiedzy potencjalnością a konkretyzacją	196
7.3. Semioprzestrzeń gatunku, czyli o nieoczywistości tego, co rzekomo zrozumiałe samo przez się	206
8. Wokół krzesła. Rzecz o rzeczy i sztuce przedmiotu	223
8.1. Dialog przedmiotu z otoczeniem	223
8.2. Przede wszystkim interpretacja	231

Uwagi końcowe. W kręgu postawy krytycznej – relokacje i przemieszczenia	247
Nota bibliograficzna	259
Bibliografia	261
Indeks osobowy	279
Summary	289
Zusammenfassung	291

Przypuśćmy dla przykładu, że jakiś przedmiot o pięknych kształtach, którego faktura i proporcje są prawdziwą radością dla oka, został uznany za wyrób jakiegoś prymitywnego ludu, ale potem pojawiają się przekonujące dowody, że w rzeczywistości jest to przypadkowe dzieło przyrody. Zewnętrznie jest to nadal ten sam przedmiot, co przedtem. Ale mimo to od razu przestaje być dziełem sztuki i staje się przyrodniczą osobliwością. Jego miejsce jest teraz w muzeum przyrodniczym, nie w muzeum sztuki. Najbardziej zdumiewające jest to, że zaistniała różnica nie polega wyłącznie na zmianie intelektualnej klasyfikacji. Różnica powstaje w bezpośredniej oceniającej percepcji.

John Dewey: *Sztuka jako doświadczenie*

Słowo wstępne

Przeczyć faktom, gdy uważa się je za niezrozumiałe, to zajmować postawę niewątpliwie bardziej jałową z punktu widzenia postępu poznania niż ta, która polega na budowaniu hipotez; nawet jeśli nie mogą one być przyjęte, pobudzają jednak, właśnie przez swe niedostatki, krytykę i badania, które pozwolą kiedyś poza nie wykroczyć¹.

Claude Lévi-Strauss

Z czego powstał tekst świata, a ściślej: tekst kultury? Bynajmniej nie z faktów, lecz interpretacji owych faktów, albowiem fakty same nie istnieją. Istnieją tylko ich interpretacje².

Michał Paweł Markowski

Wstęp – najprościej rzecz ujmując – sprowadza się zazwyczaj do poczynienia koniecznych dookreśleń, które powinny Czytelnikowi wyjaśnić, z czym ma do czynienia i w jaki sposób na poruszane tekstem kwestie patrzy autor. Oczywiście tego stwierdzenia raczej nie wzbudzi większych zastrzeżeń. Nie jest to jednak jednoznaczne z tym, że zostanie ono zaakceptowane przez wszystkich w podanej formie, bez ewentualnych uzupełnień, dopowiedzi czy sprostowań. Niemniej, nawet w zaproponowanym uogólnieniu, pisanie wstępu to z wielu powodów zadanie niełatwe. Wstęp wymaga bowiem (nawet jeśli nie będziemy przeceniać jego roli) selektywności i wyrazistości myśli, przez co (przy istotnej ograniczoności wywodu i miejsca) niejednokrotnie budzi niepokój niedomówień i wątpliwości. A – jak zauważa Wisława Szymborska – „nad białą kartką czają się do skoku / litery, które mogą ułożyć się źle, / zdania osaczające, / przed którymi nie będzie ratunku”³. Wymaga ponadto pewnego zdystansowania się wobec przedsięwzięcia, do którego odnosi i które charakteryzuje. To zaś zdaje się nie tylko trudne, ale wręcz z założenia niemożliwe, bo autor nie może wznieść się do poziomu bezstronnego, zewnętrznego obserwatora i komentatora własnego tekstu. Nie chcę przez to powiedzieć, że nie wiem, o czym i czym jest ta książka. Takie sformułowanie byłoby nie tylko nierozsądne i, rzekłbym, nieprofesjonalne, przeczyłoby bowiem wszystkiemu, co wiąże się z samym pisanie i podstawowym warsztatem piszącego, lecz i nieprawdziwe oraz nieuczciwe z autorskiego punktu widzenia. Niemniej, czym ta praca będzie

¹ C. Lévi-Strauss: *Antropologia strukturalna*. Przeł. K. Pomian. Warszawa 2000, s. 222.

² M.P. Markowski: *Nietzsche. Filozofia interpretacji*. Kraków 1997, s. 279.

³ W. Szymborska: *Radość pisanie*. W: Eadem: *Wybór wierszy*. Warszawa 1979, s. 93.

(lub może być) dla odbiorcy, pozostanie kwestią otwartą, konkretyzującą się przez kolejne odczytania. Wszak utrwalony, zapisany i czytany tekst – przypomina Umberto Eco – „sam tworzy swoje znaczenia”⁴ i żyje własnym życiem, niejednokrotnie tak różnym od wyobrażeń i intencji piszącego, a także ustaleń wstępu czy samego tekstu (a nawet wbrew im), że – parafrazując Hansa Georga Gadamera – uzasadniona częstokroć zdaje się teza, iż czytający w skrajnych przypadkach nie tylko czyta inaczej, lecz czyta co innego.

Mimo to zaryzykuję przed Czytelnikiem stwierdzenie, pomijając różnorodność ewentualnych konkretyzacji, że znajdzie w tej książce i n n y o b r a z d o ś w i a d c z e n i a s z t u k i niż ten, który, utrwalony tradycjami estetyki formalistycznej czy modernistycznej, ucieleśniał obiektywistyczno-esencjalistyczne pojmowanie sztuki, a zarazem „mit dzieła samego w sobie”, kompletnego, autonomicznego i autotelicznego. Inny również od zdroworozsądkowych i „najbardziej rozpowszechnionych”⁵ w obiegowej opinii przeświadczeń na temat sztuki i jej manifestacji. Inny z wielu powodów. Najpierw dlatego, że reorganizuje zwyczajowe relacje pomiędzy przedmiotem artystycznym a interpretacją, rezygnując z założenia samoistności obiektu i z wyjaśniająco-rekonstruującej konotacji interpretacji. Ale także z powodu, że ideę autonomiczności i samoreferencyjności dzieła zastępuje semioprzestrzenią powiązań i relacji, w strukturze których „artystyczność” okazuje się negocjowana i konstruowana, a nie ostatecznie określona i ustalona. W efekcie, odrzuca też ideę zamkniętości i samowystarczalności wytworu, „relokując znaczenie” z obiektu na kontekst i interpretację. Proponowane tutaj doświadczenie odmawia również sztuce możliwości definiowania siebie jedynie przez własności, cechy czy rodzaj formalnego ukształtowania, co nie oznacza jednak dewaluacji „aury” i formalnej struktury dzieła. Wreszcie głosi współokreślającą tożsamość obiektu artystycznego aktywność „protokołów teoretycznych”, a w samej interpretacji – podkreślmy – uznaje niezbywalną, immanentną część rzeczywistości dzieła sztuki, niezależnie od charakteru przedsięwzięcia, kształtu lub braku formalnego ustrukturyowania.

Przyczyn odmienności proponowanego tutaj doświadczenia sztuki należy zatem szukać w reorientacji dyskursu, który zamiast na przedmiocie artystycznym, a ściślej jego substancjalnej i formalnej stronie, koncentruje się

⁴ U. E c o : *Dopiski na marginesie Imienia róży*. W: I d e m : *Imię róży*. Przeł. A. S z y m a - n o w s k i . Warszawa 1991, s. 595.

⁵ Myślę tutaj o przywołanej i omówionej szerzej w pracy, a przypomnianej przez Ryszarda Nycza, dominującej i do niedawna niekwestionowanej charakterystyce dzieła sztuki. Por. R. N y c z : *Kulturowa natura, słaby profesjonalizm. Kilka uwag o przedmiocie poznania literackiego i statusie dyskursu literaturoznawczego*. W: *Kulturowa teoria literatury. Główne pojęcia i problemy*. Red. M. P. M a r k o w s k i , R. N y c z . Kraków 2006.

na kontekstach współkształtujących i współokreślających dzieło oraz na interpretacji; interpretacji stanowiącej, w odróżnieniu od tego, co substancjalne, „transfer z potencjalności do aktualności”⁶, a w rezultacie decydujący sposób istnienia sztuki jako takiej.

Odmienność ta wynika więc z jednej strony z samej rzeczywistości artystycznej, ze zmian w obrębie praktyki i poszukiwań twórczych, ale też z (niejednokrotnie radykalnych) przekształceń zwyczajów koncepcyjnych, w których status artystyczności przestano wiązać wyłącznie z substancjalnością obiektów przypisywanych sztuce. Od pewnego już czasu zresztą sama twórczość wykroczyła poza przedmiotowość. „Ontologię przedmiotu” uzupełnił zdarzeniowy i konceptualny wymiar praktyki artystycznej, a z czasem i bezcielesność (immaterialność) natury mediów elektronicznych⁷. Wzrosła też w kolejnych dziesięcioleciach drugiej połowy XX wieku „częstotliwość sytuacji, w których przedmiot stawał się coraz mniej ważnym elementem sytuacji estetycznej”⁸, a w konsekwencji uwydatniono również znaczenie, odmiennych od fizycznych, intencjonalnych, kulturowych i historycznych własności dzieła sztuki.

Z drugiej zaś strony decydujący wpływ na odmienność proponowanego ujęcia wywarły osiągnięcia refleksji teoriopoznawczej i metodologicznej. Generalizując, to przede wszystkim ustalenia rewidujące zarówno zasadność esencjalistycznych i obiektywistycznych (w rzeczywistości historycznych i konwencjonalnych) koncepcji sztuki, jak i epistemologiczny oraz przygodny charakter interpretacji. Uszczegóławiając inspirujące koncepcje, należy niewątpliwie wspomnieć o kulturowych uwarunkowaniach percepcji, o determinantach kontekstowych, sytuacyjnych i instytucjonalnych, o rekontekstualizacji doświadczenia sztuki w obrębie teorii i studiów kulturowych, a także o infrastrukturze poznania i rozumienia. Zgodnie bowiem z Derridańskim przesłaniem – słowniki, sensory, „wzorce, pojęcia, problemy filozofii sztuki nie spadły z nieba, lecz ukonstytuowały się w określony sposób oraz w określonym czasie”, tworząc konfigurację, a zarazem „system, logikę oraz encyklopedię, wewnątrz której sztuki piękne wyodrębniają się jako partykularny obszar”⁹. Rozstrzygające wreszcie okazało się przeświadczenie – przytaczam je jako swoiste podsumowanie i zamknięcie przedstawionych założeń – że sztuka nie może istnieć sama przez się, ale

⁶ W. Kalaga: *Mgławice dyskursu. Podmiot, tekst, interpretacja*. Kraków 2001, s. 235.

⁷ Por. np. M. Ostrowski: *Wirtualne realis. Estetyka w epoce elektroniki*. Kraków 2006; K. Wilkoszewska: *Estetyki nowych mediów*. W: *Piękno w sieci. Estetyka a nowe media*. Red. K. Wilkoszewska. Kraków 1999.

⁸ A. Berleant: *Prze-myśleć estetykę. Niepokorne eseje o estetyce i sztuce*. Przeł. M. Korusiewicz, T. Markiewka. Kraków 2007, s. 44.

⁹ J. Derrida: *Prawda w malarstwie*. Przeł. M. Kwietniewska. Gdańsk 2003, s. 24.

wyłącznie przez swoje kolejne interpretacje, kształtowane w przestrzeni historycznie zmiennej praktyki dyskursywnej, w obrębie panujących wspólnot interpretacyjnych (Stanley Fish) i funkcjonującej, kulturowej infrastruktury poznania (Wojciech Kalaga). Mowa oczywiście o interpretacjach kształtowanych kontekstualnie, zawsze w sieci kulturowych uwikłań i zależności; kultura bowiem, nie dość, że stanowi czynnik regulacyjno-normatywny, to także „warunek istnienia każdego bytu jako bytu jakoś określonego”¹⁰. W rezultacie praca (mimo chwilami interdyscyplinarnego charakteru dociekań) została zasadniczo umiejscowiona w obszarze kulturoznawstwa, nie estetyki, filozofii sztuki czy historii sztuki. W centrum rozważań nie umieszczam wytworu o (raz na zawsze) określonych, zobiektywizowanych własnościach, kompletnego i samowystarczalnego, ale to, przez co dzieło jawi nam się jako takie, w szczególności uwarunkowania kontekstowe i interpretacyjne strategie dyskursywne, za każdym razem współkształtujące kulturową tożsamość obiektów sztuki.

Słowo jeszcze o strukturze. Część pierwsza książki (*Dylematy obecności*) odnosi się do sytuacji sztuki, szczególnie praktyki twórczej ostatniego stulecia, jako sytuacji niepewności. W kontekście niepewności ponowoczesnej kultury analizie poddaje fundamentalne niegdyś koncepty rozumienia sztuki, a co za tym idzie, kryteria wyodrębnienia granic dzieła i doświadczenia artystycznego. Część ta przynosi krytykę obiektywistyczno-esencjalistycznej koncepcji sztuki. W sekcji związanej z teorią interpretacji nie przedstawiam szczegółowo historii reorientacji pojęcia i zachodzących na gruncie dyskursu o interpretacji przekształceń. Uznaję to za zbyt częste nie tylko z powodu ograniczoności miejsca, ale również dlatego, że kwestie te, złożone i wieloaspektowe, łatwo odnaleźć w opracowaniach sytuujących problem teorii interpretacji w centrum swych dociekań. W części drugiej (*Konteksty, determinanty, składowe*) Czytelnik znajdzie rozwinięcie projektu interpretacji współlokalizującej tożsamość obiektu artystycznego, ze szczególnym uwzględnieniem składowych tego procesu. W głównej mierze chodzi o kontekstualność doświadczenia sztuki, o wzory, preferencje i normy kultury organizujące bycie obrazu w świecie i przestrzeni, ale także o znaczenie uprzedniości eliminującej bezzalożeniowe rozumienie czegokolwiek, wreszcie o „myślenie w języku” i język strukturyzujący nasze poznanie i potencjalne sposoby przejawiania się wszystkiego, co może być w nim wyrażone. Część trzecia natomiast (*Interpretacja a (jako) sposób istnienia sztuki*), łącząc te elementy, pokazuje sensotwórczy i konstytuujący wymiar interpretacji na konkretnych przykładach: tradycyjnego, ustrukturuwanego i jednocześnie

¹⁰ A. Szahaj: *Zniewalająca moc kultury. Przedmowa*. W: S. Fish: *Interpretacja, retoryka, polityka. Eseje wybrane*. Przeł. K. Arbiszewski i inni. Red. A. Szahaj. Kraków 2008, s. 15.

najbardziej eksponowanego dyskursywnie obrazu w dziejach sztuki (Leonardowa *Gioconda*) oraz współczesnej przedmiotowej instalacji, pozbawionej wszystkiego, co niegdyś uwiarygodniało artystyczny status przedsięwzięcia.

Mam nadzieję, poprzestając na przywołanych przesłankach i omówieniu układu tekstu, że zwyczajowe dla wstępu wymagania, związane ze wskazaniem charakteryzujących wywód motywacji, zostały spełnione, a zarazem nie nużą przesadnie rozbudowaną argumentacją. Niemniej, pozostaje jeszcze jedna kwestia. Refleksja humanistyczna to nieustanne pasmo wypowiedzi o emanatywnej strukturze nadbudowujących się poziomów: „myśli o myślach”, „tekstów o tekstach”; „posiada ona swoją architekturę, swoje piętra”¹¹, zależności i powiązania, bez których nie mogłaby istnieć i rozwijać się. W rezultacie refleksja, ale także jej ekstensje, każdy artykuł, wypowiedź czy książka „rodzą się jako myśli o cudzych myślach, aktach woli, manifestacjach, ekspresjach, znakach”¹². Każdym więc słowem wyrażamy zależności i zaciągnięty dług wobec inspirującej uprzedniości cudzych przemyśleń, koncepcji i tekstów. Pragnę tym samym podziękować i wyrazić wdzięczność wszystkim mającym wpływ na tę książkę, w szczególności tym, którzy przyczynili się do jej powstania w obecnym kształcie.

Prof. dr hab. Ewie Kosowskiej z Instytutu Nauk o Kulturze Uniwersytetu Śląskiego dziękuję za nieodmienną i wieloletnią życzliwość, pomoc i inspirację, ale także za trud lektury, przemyślenia i podpowiedzi, które pozwoliły na eliminację niejednego błędu i uczyniły całość z gruntu lepszą. Myśląc o kształcie, a przede wszystkim o momentami interdyscyplinarnym/transdyscyplinarnym charakterze prowadzonej tutaj refleksji (zarazem modnym, bo stanowiącym w rzeczywistości ponowoczesnej kultury i nauki swoisty rys wielu dziedzin aktywności, ale też podejrzanym i obdarzanym nieufnością), z wdzięczną pamięcią przywołuję również postać zmarłego przed kilku laty prof. dr hab. Stefana Morawskiego z Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, który swego czasu – wprawdzie przy innym projekcie – nie zniechęcił, a wręcz namawiał mnie do podejmowania interdyscyplinarnych, kulturologicznie zorientowanych rozważań. Dziękuję także dr. Jarosławowi Skutnikowi, artyście i pedagogowi z Instytutu Sztuki Uniwersytetu Śląskiego, za udostępniony materiał, „dającą do myślenia” twórczość oraz możliwość wykorzystania w pracy części dokumentacji instalacji artystycznej *Kalwaria Z*. Swoją wdzięczność za życzliwość i wszelkie wsparcie pragnę ponadto wyrazić prof. dr hab. Małgorzacie Łuszczak, dyrektor Instytutu Sztuki Uniwersytetu Śląskiego, a także wszystkim,

¹¹ W. P a n a s: *W kręgu metody semiotycznej*. Lublin 1991, s. 10.

¹² M. B a c h t i n: *Problem tekstu*. Przeł. J. F a r y n o. „Pamiętnik Literacki” 1977, z. 3, s. 265–266.

którzy przyjaźnie kibicowali temu przedsięwzięciu – w szczególności prof. dr hab. Annie Kowalczyk-Klus i prof. dr hab. Eugeniuszowi Delekcie. Przede wszystkim dziękuję jednak moim Najbliższym – bez ich wsparcia, cierpliwości i wyrozumiałości praca ta nigdy by nie powstała.

Osobne podziękowanie kieruję natomiast do recenzującej tę książkę prof. dr hab. Anny Zeidler-Janiszewskiej z Instytutu Kultury i Komunikowania Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie. Dziękuję za uwagi oraz dociekliwe i inspirujące sugestie, pozwalające pewne przedstawione tutaj kwestie raz jeszcze przemyśleć i przeformułować, lecz w głównej mierze za obdarzenie niniejszej koncepcji życzliwym zainteresowaniem i aprobatą.

Indeks osobowy

A

Abakanowicz Magdalena 220
Adamczewski Jerzy 220, 275
Adorno Theodor W. 39, 63, 66, 78, 261
Alberti Leone Battista 208, 213, 261
Alciati Andrea 167
Alkadhi Ayada 192
Ałpatow Michał 198, 261
Amsterdamski Stefan 80, 99, 133, 261, 269
André Carl 63
Arbyszewski Krzysztof 12, 27, 74, 101, 127, 161, 191, 250, 265, 274, 275
Arcimboldi Giuseppe 249
Argani Giulio Carlo 261
Arnheim Rudolf 150, 261
Arustowicz Krystyna 210, 276
Arystoteles 40, 167, 212, 261
Aschenbrenner Karol 179, 261

B

Bacciarelli Marcello 214
Bachtin Michaił 13, 70, 261
Bal Mieke 127, 182, 183, 261
Balandiere Georges 53
Balbierz Jan 151, 271
Balbus Stanisław 169, 268
Banasiak Bogdan 72, 265
Banaszak Grzegorz 19, 261

Banksy 192
Bańka Józef 34, 36, 54, 103, 116, 127, 165, 261, 262
Baran Bogdan 22, 83, 106, 142, 164, 216, 266
Barbour Ian G. 23, 262
Barthes Roland 23, 44, 164, 169, 262
Basquiat Jean-Michel 220
Batteux Charles 86, 88
Baudelaire Charles 63
Baudrillard Jean 18, 19, 52, 55, 60, 63, 74, 232, 262, 270, 271
Bauman Janina 262
Bauman Zygmunt 20, 22, 23, 51, 53, 55, 56, 119, 224, 262
Baumgarten Alexander Gottlieb 86
Baxandall Michael 100, 101
Bąkowska Eligia 43, 52, 67, 195, 203, 263, 264
Becker Howard Saul 22
Bednarski Krzysztof 60, 61, 66, 68
Bellini Giovanni 84
Bellone Enrico 194
Bellori Giovanni Pietro 56, 88, 256
Belting Hans 65, 68, 262
Benci Ginevra 197, 198
Benedict Ruth 262
Benjamin Walter 78, 262
Berdini Fidelio 194
Bergson Henri 154, 262

Berkeley George 139
Berleant Arnold 11, 147, 262
Beuys Joseph 57, 63, 262
Białostocki Jan 20, 43, 56, 67, 106,
129, 131, 168, 169, 184, 200, 203,
210, 213, 262, 266, 267, 272, 273
Bielska Grażyna 252, 263
Bielska-Łach Monika 209, 275
Bieńkowska Ewa 40, 185, 274
Bieroń Tomasz 40, 55, 265
Bieszczad Lilianna 34, 263
Biskupski Krzysztof 42, 267
Blondel Eric 183
Blonsky Marshall 118
Błachowicz Grzegorz 43, 269
Błaut Sławomir 52, 267
Błaż Agata 68, 271
Błońska Wanda 44, 262
Bochnak Adam 198, 263
Bojarska Katarzyna 54, 270
Bomba Radosław 163, 264, 267
Borowski Andrzej 167, 168, 176, 211,
263, 274
Botero Fernando 192
Bourdieu Pierre 100, 101, 171, 172,
252, 263
Bóbr Maciej 106, 197, 263
Brach-Czaina Jolanta 229, 263
Braque Georges 157
Bravo Paweł 101, 178, 217, 230, 265
Brooke-Rose Christine 40, 41, 55, 265
Brown Dan 196
Bryl Mariusz 68, 87, 88, 262, 263
Bryson Norman 182
Brzostowski Tadeusz 268
Buczyńska-Garewicz Hanna 62, 263
Buras Jacek Stanisław 274
Burckhardt Jacob 208, 263
Buren Daniel 157
Burszta Wojciech 59, 268
Burzyńska Anna 41, 44, 263

C

Callot Jacques 213
Canova Antonio 71
Carroll Noël 34

Cassirer Ernst 19, 236
Castelfranco Giorgio 194
Castiglione Giovanni 213
Cebo-Foniok Małgorzata 237, 273
Cézanne Paul 157
Chartier Roger 213, 237, 273
Chastel André 43, 195, 198, 203, 263
Chaunu Pierre 67, 263
Chilvers Ian 243, 263
Chlanda Marek 65, 271
Chmielewski Adam 37, 132, 270, 274
Chojna Wojciech 20, 52, 103, 125,
146, 169, 271
Chrzanowski Tadeusz 215, 263
Chyła Wojciech 263
Cichowicz Stanisław 40, 185, 274
Cieśla Hanna 267
Cieślikowska Teresa 169, 269
Cieślińska Nawojka 187, 268
Cini Marcello 202, 263
Clark Kenneth 194, 207
Cocles Barthelemy 212
Collini Stefan 40, 55, 265
Coppier André-Charles 194, 206
Courbet Gustave 184, 276
Courtine Jean-Jacques 212, 263
Crivelli Lukrecja 198
Cudak Romuald 186, 275
Culler Jonathan 40, 41, 55, 265
Cyceron 167, 212
Czapliński Przemysław 58, 268
Czarnowski Stefan 132, 263
Czartoryska Urszula 263
Czerwiński Marcin 241, 250, 263, 265

D

D'Alleva Anne 182, 263
D'Este Isabella 197
Daguerre Louis Jacques 228
Danek Danuta 26, 267
Danto Arthur 21, 243, 244, 263, 264
Daszkiewicz Jakub 178, 179, 264
Davies Norman 239, 264
Davis Martha 68, 271
Dąbkowska-Zydroń Jolanta 17, 48,
163, 226, 264

Dąbrowska Anna 178, 265
 Debord Guy 63
 Delacroix Eugène 71
 Delekta Eugeniusz 14, 271
 Deleuze Gilles 41, 264
 Delumeau Jean 52, 203, 264
 Derra-Włochowicz Aleksandra 265, 274, 275
 Derrida Jacques 11, 17, 21, 22, 36, 71, 83, 85, 164, 224, 236, 264
 Dewey John 7, 40, 264
 Dębnicki Adam 131, 266
 Dickie George 49, 264
 Didkowska Bernadeta 112, 275
 Dilthey Wilhelm 42
 Dolińska Monika 213, 266
 Dornbusch S.M. 179
 Duby Georges 202, 276
 Duchamp Marcel 24, 71, 78, 157, 192, 224, 226, 232, 242
 Dufrenne Mikel 120, 150, 264
 Dupré Louis 239, 264
 Dürer Albrecht 33, 106, 210
 Dutka Elżbieta 23, 168, 264, 269, 276, 277
 Dziadek Adam 169, 264
 Dziamski Grzegorz 17, 18, 30, 37, 56, 64, 77, 79, 81, 85, 248, 264, 272
 Dziemidok Bohdan 49, 71, 100, 153, 265, 272

E

Echnaton, faraon 71
 Eco Umberto 10, 24, 29, 40, 41, 51, 55, 63, 76, 101, 108, 115, 118, 136, 143, 164, 178, 217, 230, 239, 242, 265
 Eliade Mircea 250, 265
 Elias Norbert 25, 217, 238, 265
 Erazm z Rotterdamu 106, 212, 213
 Estreicher Karol 195, 196, 276
 Eustachiewicz Lesław 115, 265

F

Fanning Patrick 68, 271
 Faryno Jerzy 13, 261

Featherstone Mike 63
 Fedewicz Bożena 41, 267
 Ficino Marsilio 106
 Fish Stanley 12, 25, 27, 47, 74, 78, 79, 82, 90, 101, 103, 108, 116, 119–121, 127, 161, 173, 188, 191, 200, 204, 207, 218, 219, 249, 250, 252, 253, 265, 274, 275
 Fleischer Michael 178, 179, 265
 Fleming John 84, 198, 209, 267
 Fojcik Henryk 116, 269
 Folga-Januszczyńska Dorota 266
 Forstner Dorothea 110, 265
 Foucault Michel 23, 41, 63, 72, 85, 265
 Fra Angelico 71
 Francastel Pierre 172, 266
 Franciszek I, król 219
 Frege Gottlob 42, 266
 Freud Zygmunt 194, 207, 210, 266
 Fromm Erich 266
 Frydryczak Beata 266

G

Gadamer Hans-Georg 10, 20, 22, 27, 35, 36, 40, 44, 73, 83, 84, 93, 106, 136, 138, 141, 142, 158, 159, 161, 164, 171, 172, 175, 216, 217, 266
 Gallerani Cecylia 197, 198
 Gałuszka Jadwiga 115, 265
 Gehlen Arnold 244
 Geremek Bronisław 202, 276
 Gębarowicz Mieczysław 140, 240, 266, 271
 Ghirlandaio Domenico 213, 215, 216
 Giambattista della Porta 212
 Giełdoń-Paszek Aleksandra 137, 275
 Gieysztor Aleksander 111, 261
 Gilewicz Joanna 102, 277
 Ginevra dei Benci 197, 198
 Giorgione (Giorgio Barbarelli da Castelfranco) 197
 Girard Rene 238, 266
 Giza Barbara 272
 Giżycki Marcin 61, 266, 274
 Glasenapp-Konkol Małgorzata 265, 274, 275

Głowiński Michał 42, 267
 Godyń Mieczysław 39, 276
 Goethe Johann Wolfgang 27
 Goffman Erving 217, 266
 Gohr Siegfried 65
 Goldblatt Maurice H. 210
 Golka Marian 116, 266
 Gołaszewska Maria 22, 30, 39, 63, 104, 114, 125, 135, 157, 179, 240, 263, 266, 267, 270, 276
 Gombrich Ernst Hans 43, 44, 94, 95, 97, 107, 108, 114, 131, 150, 177, 178, 182, 184, 199, 213, 266
 Gombrowicz Witold 151, 152, 213, 266
 Gomółka Anna 23, 168, 264, 269, 276, 277
 Goodman Nelson 30, 135, 146, 172, 266, 267
 Gorczyca Barbara 202, 269
 Goszczyńska Mirosława 238, 266
 Grabowski Janusz 267
 Graff Piotr 42, 267
 Grajewski Wincenty 70, 202, 261, 269
 Greenblatt Stephen 44, 267
 Gross Rudolf 118, 267
 Grudziński Lech 277
 Gruszczyński Marcin 54, 276
 Grzegorz Wielki 167
 Grzeliński Adam 116, 127, 250, 265, 274, 275
 Guczalska Katarzyna 20, 62, 139, 245, 277
 Guczalski Krzysztof 271
 Guevara Che Ernesto 193

H

Habermas Jurgen 158, 267
 Hacker Peter 95, 267
 Hagens Günther von 58
 Hanuszkiewicz Adam 228
 Hardy Barbara 115, 163, 267
 Haroche Claudine 212, 263
 Harold, hrabia 215
 Hartley Marsden 220
 Hassan Ihab 53

Hauser Arnold 26, 267
 Hegel Georg Wilhelm 73, 129, 130, 267
 Heidegger Martin 21, 40, 44, 58, 93, 120, 141, 235, 237, 267
 Hejmej Andrzej 169, 268
 Herbert Zbigniew 136, 267
 Hermeren Goran 41, 267
 Hilliard Nicholas 237
 Hilsbecher Walter 52, 267
 Hinz Berthold 203, 267
 Hirsch Eric 42, 43, 267
 Hockney David 216, 267
 Holbein Hans 237
 Hollingsworth Mary 198, 261
 Holzman Joanna 184, 216, 267, 276
 Hołówka Teresa 72, 162, 277
 Hołyński Roman 238, 272
 Honnecourt Villard de 202
 Honnef Klaus 77, 267
 Honour Hugh 84, 198, 209, 267
 Horapollo 167
 Hornowska Ewa 272
 Hornowski Tomasz 272
 Howard Ron 196
 Hudzik Jan P. 30, 58, 232, 267, 268
 Hugon od św. Wiktora 20, 212
 Huizinga Johan 268
 Husserl Edmund 42, 268
 Hutnikiewicz Artur 268
 Huyghe René 194
 Huyssen Andreas 63, 268

I

Ignaczak Ewa 274
 Ingarden Roman 87, 115, 120, 268

J

Jakobson Roman 101, 268
 Jakubczak Marzenna 271
 Jameson Fredric 58, 268
 Jamrozikowa Anna 53, 268
 Jan van Eyck 209
 Janicka Krystyna 268
 Januszkiewicz Michał 42, 268
 Japola Józef 164, 272

Jedlińska Eleonora 182, 263
 Jedliński Jakub 182, 184, 263
 Jeffrey Ian 184
 Jekiel Wojciech 169, 210, 273
 Jenks Chris 59, 268
 Johns Jasper 23
 Jonkisz Adam 271
 Juda Mieczysław 112, 273
 Juszczak Wiesław 186, 187, 268

K

Kalaga Wojciech 11, 12, 34, 35, 37, 40, 41, 43, 46, 59, 70, 72, 85, 95, 112, 115, 118, 145, 163, 165, 201, 205, 206, 245, 268
 Kalinowski Witold 49, 268
 Kamińska Krystyna 43, 106, 109, 203, 273
 Kamionkova Janina 26, 267
 Kamocki Janusz 238, 268
 Kania Ireneusz 167, 202, 211, 237, 263, 268, 274
 Kant Immanuel 27, 94
 Kaprow Allan 81
 Kapuściński Ryszard 268
 Karaś Magdalena 277
 Karbowska Jolanta 172, 266
 Kartezjusz (René Descartes) 94, 184
 Kasia Katarzyna 76, 273
 Kasperowicz Ryszard 44, 107, 266, 268
 Keele Kenneth David 194
 Kennedy Jacqueline 106
 Kennick William 39
 Kępińska Alicja 23, 25, 30, 37, 38, 51, 53, 54, 58, 61, 65, 66, 133, 145, 201, 224, 235, 268
 Kępiński Antoni 212, 268
 Kępiński Zdzisław 113, 268
 Kęskrawiec Marek 154, 268
 Kęszycka Helena 72, 265
 Kieckhefer Richard 237, 268
 Kiereś Henryk 268
 Kilanowski Marcin 265, 274, 275
 Kippenberger Martin 220
 Kitowska-Łysiak Małgorzata 37, 57, 132, 156, 273
 Klein Yves 65, 66
 Klemens Aleksandryjski 167
 Klibansky Raymond 43, 268
 Klimt Gustaw 199
 Kluszczyński Ryszard W. 76, 269
 Kłosińska Katarzyna 101
 Kłoskowska Antonina 109, 269
 Kmita Jerzy 26, 152, 236, 261, 269
 Knopek Józef 228, 275
 Koczanowicz Leszek 274
 Kołakowski Leszek 53, 269
 Komendant Tadeusz 55, 72, 262, 265
 Konopacka Aniela Maria 276
 Koons Jeff 104
 Korda Alberto 193
 Korusiewicz Maria 11, 102, 135, 140, 146, 147, 172, 262, 266, 269
 Kosowska Ewa 13, 119, 141, 177, 211, 225, 269, 272
 Kossowska Irena 94, 266
 Kostyrko Teresa 17, 152, 264, 269
 Kosuth Joseph 242, 252
 Kounellis Jannis 63
 Kowalczyk Barbara 65
 Kowalczyk Izabela 269
 Kowalczyk-Klus Anna 14, 220, 256, 259, 274, 275
 Kowalczykowa Alina 169, 269
 Kowalska Bożena 269
 Kozakiewicz Krzysztof M. 252, 263
 Kozina Irma 234, 269
 Kozłowski Jarosław 242
 Krakowski Piotr 23, 24, 72, 77, 226, 235, 269
 Krauss Rosalind E. 269
 Kreczowska Maria 208, 263
 Kreisberg Alina 115, 265
 Kristeller Paul Oscar 43, 269
 Króśniak Marek 23, 262
 Królak Sławomir 18, 52, 262, 270
 Kryczyńska Anna 43, 268
 Krzemieniowa Krystyna 20, 24, 39, 56, 63, 73, 136, 261, 266, 274
 Krzemień Krystyna 57, 262
 Krzemień-Ojak Krystyna 66, 261

Kubalska-Sulkiewicz Krystyna 209, 275
 Kubaszewska Hanna 269
 Kubicki Roman 17, 19, 21, 53, 55, 68, 73, 112, 115, 119, 125, 138, 233, 243, 262, 269, 278
 Kuczyńska Agnieszka 266
 Kuczyńska Alicja 76, 106, 168, 192, 194, 196, 203, 204, 210, 215, 269, 273
 Kuhn Thomas 23, 99, 269
 Kujawińska-Courtney Krystyna 267
 Kurecka Maria 261
 Kurylenka Galina 269
 Kwapisz Williams Katarzyna 267
 Kwietniewska Małgorzata 11, 17, 71, 224, 264
 Kwintylian 212

L

Lacan Jacques 202, 269
 LaCapra Dominick 54, 270
 Landman Adam 267
 Lavater Johan Kaspar 212
 Le Brun Charles 213
 Lechte John 241, 270
 Le Goff Jacques 51, 52, 144, 270
 Lenartowicz Agnieszka 265, 274, 275
 Leonardo da Vinci 24, 138, 167, 168, 181, 193, 194, 198, 204, 206, 210, 211, 213, 216, 270
 Lessing Gotthold Ephraim 168, 270
 Lévi-Strauss Claude 9, 59, 115, 144, 270
 Lewandowska Sabina 239, 264
 Le Witt Sol 24, 77
 Lichański Stefan 52, 267
 Limont Wiesława 112, 275
 Lipski Andrzej 19, 57, 128, 129, 150, 151, 159, 166, 179, 234, 270
 Lis Renata 271
 Lorenzi Alberto 194
 Lotringer Sylvère 52, 270
 Lübbe Hermann 63, 157, 240, 244, 270
 Ludwik XV, król Francji 230
 Lutyński Piotr 251, 270

Lyotard Jean-François 24, 31, 56, 157, 173, 270

Ł

Łęcki Krzysztof 57, 129, 151, 166, 179, 234, 270
 Łotman Jurij 237, 242, 270
 Łukasiewicz Małgorzata 143, 158, 171, 266, 267, 277
 Łuszczak Małgorzata 13

M

Mach Jolanta 150, 261, 276
 MacIntyre Alidair 132, 270
 Magala Sławomir 169, 262
 Magritte René 192
 Makart Hans 199
 Malinowski Bronisław 125, 270
 Malraux André 106, 135
 Małkiewicz Adam 215, 270
 Manteuffel-Szarota Anna 209, 275
 Manzoni Piero 249, 251
 Marani Pietro C. 194
 Marciniak Janusz 271
 Marecki Józef 184
 Margański Janusz 63, 68, 141, 218, 232, 268, 274
 Margolis Joseph 20, 30, 52, 71, 80, 82, 84, 103, 105, 110, 125, 146, 169, 232, 255, 271
 Maria Walter de 65
 Marin Louis 182
 Markiewicz Henryk 42, 44, 101, 169, 250, 262, 267, 268, 271
 Markiewka Tomasz 11, 147, 262
 Markowska Anna 26, 170, 271
 Markowski Michał Paweł 9, 10, 24, 26, 29, 40, 56, 73, 112, 133, 140, 157, 169, 183, 244, 248, 263, 264, 270–273
 Marquard Odo 63
 Martini Simone 94, 96, 110, 114, 154
 Maryl Maciej 127, 182, 261
 Mattmüller Natasza 58, 271
 Matuchniak-Krasuska Anna 271
 Matuszewski Krzysztof 41, 72, 264, 265

Maurin-Białostocka Jolanta 168, 270
McKay Matthew 68, 271
Meier Hans 63
Melberg Arne 151, 271
Memmi Lippo 94, 96, 110, 154
Mencwel Andrzej 57, 132, 212, 250,
262, 263, 265, 268
Merz Mario 63
Meyer Peter 107, 198, 210, 271
Michalski Krzysztof 171, 266
Michał Anioł (Michelangelo Buonarro-
ti) 84, 121, 213, 215
Miczka Tadeusz 169, 271
Mierzejewska Bożena 84, 209, 267
Miłosz Czesław 142, 143, 271, 275
Minorowicz Donata 84, 271
Mitosek Zofia 138, 142, 271
Molenda Adam 60, 271
Moles Abraham 151, 271
Mona Lisa/Gioconda 106, 107, 114,
135, 191–193, 195–201, 203–207,
210–213, 215–217, 219, 221, 228,
247, 253
Monet Claude 139
Montaigne Michel de 215
Morawińska Agnieszka 169, 239, 262,
276
Morawski Stefan 13, 23, 30, 86–88,
110, 126, 135, 158, 167, 262, 271,
278
Morimura Yasumasa 192
Moritz Karl-Philipp 27
Mróz Piotr 22, 244, 263
Mukařovsky Jan 138, 271

N

Napier John 238, 272
Neuger Leonard 211, 272
Newman Sharan 272
Niedźwiedź Jakub 169, 268
Niépce Joseph Nicéphore 228
Nietzsche Friedrich Wilhelm 25, 40,
272
Nowak Andrzej 30, 267
Nowakowski Piotr 110, 184, 274
Nowicka Ewa 115, 238, 272

Nowicki Andrzej 214, 218, 223, 272
Nycz Ryszard 10, 20, 24, 26, 29, 31,
35, 54, 55, 73, 82, 83, 85, 89, 112,
133, 140, 142, 143, 157, 169, 176,
181, 184, 185, 224, 244, 248, 254,
262–264, 267–270, 272, 273, 277
Nysler Łukasz 274

O

Olejniczak Maria 44, 275
Oleksiuk Michał 115, 265
Oleś Piotr 54, 272
Ołędzka-Frybesowa Aleksandra 120,
150, 264
Olszewski Mikołaj 265
Ong Walter J. 164, 177, 272
Orlik Piotr 42, 268
Orłowski Hubert 78, 262
Orzechowski Andrzej 274
Osborne Harold 243, 263
Osińska-Boska Krystyna 213, 237, 273
Ossowski Stanisław 71, 99, 100, 153,
155, 272
Ostromecka Helena 23, 99, 269
Ostrowicki Michał 11, 30, 58, 67, 76,
77, 165, 178, 233, 263, 264, 267,
268, 272, 273, 277, 278
Ostrowski Jan K. 215, 272
Otwinowska Barbara 273

P

Pachciarek Paweł 110, 265
Paczkowska-Łagowska Elżbieta 63,
157, 240, 270
Paluch Andrzej 125, 272
Panas Władysław 13, 54, 94, 197, 272
Panofsky Erwin 43, 106, 108, 109,
139, 182, 203, 268, 273
Pareyson Luigi 76, 273
Pasierb Janusz 273
Pasterczyk Krystyna 137, 143, 273
Pasto T.A. 162, 273
Pater Walter 196, 207, 210
Paulinusz z Noli 167
Pedretti Carlo 194, 207
Peirce Charles Sanders 44

Pelc Janusz 167, 273
Pelc Jerzy 178, 273
Perrault Charles 88
Perugino Pietro 215
Petri Jakub 62, 263
Pękala Teresa 276
Picasso Pablo 157, 220
Pieńkos Andrzej 229, 273
Pietsch Andrzej 112, 273
Piwocki Ksawery 198, 273
Platon 167
Plotyn 167, 215
Plutarch 212
Podbielski Henryk 261
Pollock Griselda 127, 182, 261
Pomian Krzysztof 9, 55, 115, 229, 270, 273
Poniatowski Stanisław August 139
Popczyk Maria 34, 84, 102, 135, 172, 234, 263, 266, 269, 271, 277
Popiel Magdalena 29, 30, 86, 133, 273
Poprzęcka Maria 37, 57, 132, 156, 273
Porczak Antoni 165, 273
Porębska Anna 118, 267
Porębski Mieczysław 169, 187, 198, 200, 273
Potocki Andrzej 264
Poussin Nicolas 71, 84, 88
Praz Mario 169, 210, 273
Prokopiuk Jerzy 194, 262, 266
Przybylski Igor 251
Przybylski Ryszard 56, 88, 256, 273
Przyłębski Andrzej 161, 266
Pytasz Marek 186

R

Radomski Andrzej 163, 264, 267
Radziwiłł Karol 84
Rafael Santi 24, 71, 121, 138
Ranum Orest 237, 273
Rauchenberg Robert 65, 71
Raymond Jean-Pierrot 64
Rembrandt Harmensz van Rijn 71, 138, 213, 249
Revel Jacques 213, 214, 273

Rewers Ewa 62, 272, 273, 277
Richter Hans 274
Ricoeur Paul 40, 44, 45, 68, 93, 141, 185, 218, 232, 274
Riegl Alois 36
Ripa Cesare 167, 211, 263, 274
Rodowska Krystyna 274
Rorty Richard 26, 40, 55, 63, 90, 265, 274
Rosińska Zofia 274
Rosner Katarzyna 80, 93, 115, 120, 141, 142, 145, 159, 163, 165, 239, 274
Ross Stephen David 30
Rossi Paolo 194
Rostworowska Maria 238, 274
Rościcki Stanisław 261
Rotter Lucyna 184
Rouche Michel 238, 274
Rubens Peter Paul 71
Rudomino Tomasz 274
Ruksza Stanisław 66, 277
Ruskin John 139
Russo Lucio 202, 263, 274
Ruszcycówna Janina 267
Rynck Patrick de 110, 184, 274
Rzepińska Maria 168, 206, 270

S

Sabaudzki Eugeniusz 199
Sainteny Philippe 202, 276
Salwa Mateusz 76
Salwa Piotr 24, 51, 76, 136, 164, 239, 265
Sapir Edward 95, 177, 274
Sarzyński Piotr 81, 274
Sassoon Donald 274
Satalecka Ewa 220, 274
Sauerland Karol 66, 261
Saxl Fritz 43, 268
Scaillièrez Cécile 194
Scarpetta Guy 274
Schelling Friedrich W.J. 24, 56, 274
Schiele Egon 199
Schleiermacher Friedrich 42
Schwartz Lillian 192

Secomska Krystyna 88, 274
Sedlmayr Hans 87, 88
Sérullaz Maurice 194
Sforza Ludwik 202
Shusterman Richard 37, 274
Sidorek Janusz 42, 268
Siemek Andrzej 41, 72, 265
Sikorski Janusz 78, 262
Simmel Georg 241
Sinko Tadeusz 167, 276
Skoczylas Joanna 164, 264
Skrok Zdzisław 274
Skutnik Jarosław 13, 139, 227–229,
245, 274, 275
Slotow Piotr 119, 275
Sławek Tadeusz 25, 80, 275
Sławiński Janusz 45, 138, 169, 181,
207, 269, 271, 275
Smoczyński Maciej 74, 101, 161, 204,
265, 274, 275
Sokrates 213, 214
Solik Ryszard 39, 67, 112, 220, 256,
259, 274, 275
Solomon A.R. 23, 275
Sontag Susan 44, 119, 275
Spencer Stanley 220
Staff Leopold 25, 272
Stanosz Barbara 274
Starnazzi Carlo 194, 207
Stefańska-Szewczuk Dorota 266
Steinsberg Aniela 270
Stern Jonasz 170, 183
Stevens Wallace 142, 275
Strong Donald 194, 207
Suchodolski Bogdan 106, 203, 275
Sugiera Małgorzata 269
Sulzer Joann Georg 86
Swoboda Tomasz 212, 263
Symonides z Keos 167
Szahaj Andrzej 12, 26, 27, 74, 82, 101,
103, 119, 127, 161, 173, 191, 250,
265, 274, 275
Szczepańska Anita 87, 172, 266, 276
Szczęsna Ewa 275
Szczubiałka Michał 266
Sztabiński Grzegorz 228

Sztwiertnia Teresa 65, 271
Szumańska-Grossowa Hanna 51, 145,
270
Szybowska Antonina 23, 276
Szymanowski Adam 10, 52, 264, 265
Szymańska Beata 202
Szymborska Wisława 9, 276
Szymczak Mieczysław 180, 275

Ś

Śliwowski René 119, 275
Śnieżyńska-Stolot Ewa 215, 270, 272
Śpiewak Helena 217, 266
Śpiewak Paweł 217, 266
Świeczyński Jan 84, 276
Świerkocki Maciej 72, 276

T

Tabakowska Elżbieta 239, 264
Tanalska Anna 20, 56, 224, 262
Tatarkiewicz Anna 250, 265
Tatarkiewicz Władysław 20, 26, 39,
75, 88, 149, 167, 276
Taylor Charles 54, 276
Thompson Jon 184, 276
Thumen F. 154, 262
Tischner Józef 54, 276
Toporow Władimir 162, 235, 276
Tuan Yi-Fu 239, 276
Turner Joseph Mallord William 139
Turzyński Ryszard 110, 265
Tycjan (Tiziano Vecellio) 138

U

Uchyła-Zroski Jadwiga 67, 275
Ugniewska Joanna 24, 51, 136, 164,
239, 265
Ullmann Ernst 276
Ullmann Walter 276
Uspienski Leonid 232, 276

V

Vasari Giorgio 114, 155, 195, 210, 216,
219, 276
Vecce Carlo 194
Velázquez Diego de Silva 71, 138

Venturi Adolfo 194
Verga Ettore 194
Veyne Paul 210, 238, 274, 276

W

Wagner Michael 65, 78
Waldmüller Ferdinand Georg 199
Wallis Mieczysław 150, 169, 214, 276
Warburg Aby 43, 129
Warhol Andy 192, 193
Warias Mieczysław 202, 276
Warmiński Andrzej 22, 244, 263
Warpechowski Zbigniew 65
Ważbiński Zygmunt 198, 208, 276
Weinsberg Adam 101, 178, 217, 230, 265
Weitz Morris 39, 276
Welsch Wolfgang 19, 20, 35, 54, 62, 102, 139, 143, 158, 245, 277
White Michael 277
Whorf Benjamin Lee 24, 72, 95, 162, 163, 277
Wick Rainer 179
Wick-Krnoch Astrid 179
Wilhelm, książę Normandii 215
Wilk Eugeniusz 273
Wilkoszewska Krystyna 11, 20, 52, 55, 62, 65, 69, 76–78, 80, 103, 125, 139, 146, 169, 175, 224, 245, 263, 265, 269, 271, 277
Winniczuk Lidia 208, 261
Wirpsza Witold 261
Wissmann Jürgen 226
Witek Norbert 18, 277
Wittkower Rudolf 43
Witwicki Władysław 108, 139, 277

Wojnar Irena 120, 150, 264, 271
Wolf Albert 113
Wolicka Elżbieta 19, 37, 57, 132, 139, 156, 273, 277
Wolicki Krzysztof 58, 267
Wolniewicz Bogusław 42, 266
Wysłouch Seweryna 169, 277

Z

Zabłocka Magdalena 265
Zabłudowski Tadeusz 25, 217, 238, 265
Zajączkowski Andrzej 59, 144, 270
Zakrzewska Wanda 110, 265
Zarański Jan 108, 150, 178, 266
Zawadzki Andrzej 100, 171, 263
Zawojski Piotr 234, 277
Zeidler-Janiszewska Anna 14, 17, 19, 21, 53–55, 67, 68, 73, 102, 112, 119, 125, 127, 138, 233, 261–264, 268, 272, 277, 278
Ziemba Antoni 209
Ziemilska Olga 266
Ziemilski Andrzej 266
Zięba Małgorzata 237, 273
Zimand Roman 274
Zöllner Frank 194
Zuffi Stefano 267
Zydorowicz Jacek 17, 264
Zymon-Dębicki Henryk 168, 270

Ż

Żebrowska Alicja 251
Żelazny Mirosław 278
Żurowska Maria 232, 276
Żyłko Bogusław 162, 235, 237, 270, 276

Ryszard Solik

Art as interpretation
From the problems of an artistic discourse

S u m m a r y

A standpoint presented in the book questioning an objectivist-essentialist understanding of a work of art typical of a formalist and modernist aesthetics. At the same time, it criticizes autonomy, closeness and stable definition of an artistic production, and, independence from the context and receivers. "A myth of a work of art for its own sake", allegedly able to self-define its specificity and identity thanks to substantiality, was replaced with a perspective of contextual entanglements, in the structure of which "artisticness" is being negotiated and construed, and not definitely defined and fixed. As a result, interpretative practices and discursive procedures constitute the centre of proposed considerations. This is a consequence of the assumption that they constitute not only the context co-deciding about the experience of art, but the substantial way of concretization of a work of art in the cultural reality. A constituting dimension of interpretation is thus connected with not only the newest projects and enterprises, often of a "hesitant identity" requiring a comment and absorbing context resources, but an art as such, independently of the shape and type of its historical manifestations. Thus, art cannot exist for its own sake, but only through its interpretations.

Ryszard Solik

Die Kunst als eine Interpretation Zum Problem des künstlerischen Diskurses

Z u s a m m e n f a s s u n g

Der im vorliegenden Buch vertretene Standpunkt möchte die für formalistische und modernistische Ästhetik charakteristische, objektivistisch-essentialistische Rezeption eines Kunstwerkes in Frage stellen. Dadurch werden auch Autonomie, Verschllossenheit und eine bestimmte gleichbleibende Form des Kunstwerkes, also demzufolge auch die Unabhängigkeit von dem Kontext und dem Rezipienten angezweifelt. „Die Legende des Kunstwerkes selbst“, das dank der Substantialität angeblich fähig ist, eigene Spezifität und Identität zu definieren, wurde hier durch Perspektive der kontextuellen Verstrickungen ersetzt, in deren Struktur sich das „Künstlerische“ nicht ein für alle Mal gegeben zeigte, sondern es muss verhandelt und aufgebaut werden. Im Mittelpunkt der vorliegenden Erörterung stehen Interpretationspraktiken und diskursives Verfahren, die in der Annahme nicht nur über die Kunstrezeption mitentscheiden, sondern auch das Vorhandensein des Kunstwerkes in der Kulturwirklichkeit prinzipiell konkretisieren. Der konstituierende Ausmaß der Interpretation wird hier nicht nur mit den neuesten, des Kommentars bedürftigen Projekten und Unternehmen, sondern auch mit der Kunst an sich, abgesehen von deren Form und historischen Präsentationen, in Verbindung gebracht. Die Kunst darf zwar nicht von selbst, sondern nur dank deren Interpretationen existieren.

Na okładce wykorzystano zdjęcie autorstwa Ryszarda Solika
Fotografie w książce pochodzą z cyklu *Kalwaria* Z Jarosława Skutnika

Redaktor: Agnieszka Plutecka

Projektant okładki: Małgorzata Pleśniar

Redaktor techniczny: Barbara Arenhövel

Korektor: Mirosława Żłobińska

Skład i łamanie: Edward Wilk

Copyright © 2012 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-2098-4

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-528-5

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 18,5. Ark. wyd. 21,5.

Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 28 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.

M. Rejnowski, J. Zamiara

ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

[Kup książkę](#)

Cena 28 zł
(+ VAT)

Ryszard Solik Sztuka jako interpretacja...

Ryszard Solik, doktor nauk humanistycznych, pracuje w Katedrze Teorii Sztuki i Dydaktyki Artystycznej Instytutu Sztuki Uniwersytetu Śląskiego. Stażysta Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Doktoryzował się w Instytucie Nauk o Kulturze na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego. Zajmuje się historią i teorią kultury, historią sztuki, teorią interpretacji oraz problematyką funkcji i uwikłań dzieła w konteksty kulturowe. Autor książek: *W kręgu funkcji sztuki* (współautor, 1996), *Kulturotwórcze funkcje komunikatów ikonicznych doby stanisławowskiej* (2000), *Pejzaże sztuki, konteksty sztuki* (2007). **Współredaktor prac zbiorowych:** *Wokół kultury myśliwskiej. Szkice o tradycjach łowieckich ziemi pszczyńskiej* (2008), *Pejzaż śląski – pamięć, tradycja, współczesność* (2008) oraz *Twarze, portrety, maski. Czas na interdyscyplinarność* (2010).

ISSN 0208-6336

Kup książkę